

Отримано 27.04.26

Голова спеціалізованої
вченої ради № 26.133.107
Г.Ф.М., проф.
Махачашвілі Р.К.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.107

у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка

доктору філологічних наук, професору,
завідувачу науково-дослідної лабораторії
інтернаціоналізації вищої освіти,

професору кафедри романської філології

Факультету романо-германської філології

Русудан МАХАЧАШВІЛІ

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента **Торговець Юлії Іванівни**, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію **Марушак Ніки Андріївни «Поетика Е. А. По: лінгвостилістичні особливості та наративна перспектива»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертація Ніки Андріївни Марушак «Поетика Е. А. По: лінгвостилістичні особливості та наративна перспектива» є ґрунтовним дослідженням творчості одного з найвизначніших представників американського романтизму XIX століття. Авторка розглядає поетику Едгара Аллана По як цілісну систему, що поєднує поетичні та прозові тексти, і пропонує новий міжжанровий підхід до їх аналізу. Актуальність роботи зумовлена потребою інтеграції традиційної лінгвостилістики та сучасної емпіричної стилістики, а також необхідністю врахування реакції читача як важливого чинника інтерпретації художнього тексту.

Дисертація виконана на кафедрі германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка відповідно до теми науково-дослідної роботи. Дослідження здійснене відповідно до профілю наукової теми Факультету романо-

германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Цифрова трансформаційна лінгвістика та міжкультурна комунікація у романо-германських мовах», реєстраційний номер 0123U102796 від 7 червня 2023 року.

У **вступі** дисертації окреслено широкий науковий контекст: від класичних літературознавчих студій до новітніх емпіричних досліджень, що дозволяє розглядати творчість Е. А. По у світлі сучасних гуманітарних тенденцій. Авторка ставить за мету визначити складники поезики митця – ідіолект, ідіостиль та ідіонаратив – і простежити їхню взаємодію, а також розробляє комплексну методику аналізу, яка поєднує лінгвостилістичний, міжжанровий наратологічний та емпіричний підходи.

У вступі дисертації авторка демонструє глибоке знання сучасних і класичних досліджень творчості Е. А. По. Вона спирається на широкий спектр літературознавчих і мовознавчих праць – від традиційних текстоцентричних студій до новітніх емпіричних підходів, що враховують реакцію читача. Такий огляд свідчить про ґрунтовну підготовку та вміння інтегрувати різні наукові парадигми.

Методологічна база роботи є комплексною та міждисциплінарною. Авторка застосовує методи лінгвостилістичного аналізу, кількісні та якісні методи обробки даних, а також міжжанровий наратологічний підхід. Особливо важливим є залучення емпіричних студій, що дозволяє дослідити реакцію реальних читачів на тексти Е. А. По та їхні згенеровані ШІ версії. Такий підхід не лише розширює традиційні рамки аналізу, але й надає дослідженню нової практичної цінності.

Варто відзначити й чітке формулювання **об'єкта та предмета дослідження**, а також визначення матеріалу – повного корпусу поетичних і прозових текстів Е. А. По. Це забезпечує репрезентативність та достовірність висновків. Розроблена авторкою методика інтегрує усталені та інноваційні підходи, що дозволяє комплексно дослідити поезику митця як систему.

Наукова новизна дисертації полягає у введенні та обґрунтуванні поняття «ідіонаратив» та його концептуалізації як ключового складника поетики Е. А. По. Авторка вперше пропонує класифікацію поетичних текстів за ступенем наративності (нاراتивні, квазінарративні та ненаративні), а також розробляє критерії для визначення наративності у поезії та поетичності у прозі. Це відкриває нові перспективи для дослідження текстів інших міжжанрових авторів та розширює межі сучасної лінгвостилістики й наратології.

Практичне значення роботи визначається можливістю застосування її результатів у викладанні філологічних дисциплін – лексикології, стилістики англійської мови, та літератури англійськомовних країн. Крім того, дослідження може бути корисним у практиці інтерпретації художнього тексту та у підготовці наукових праць з англійської філології.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях.

Результати дослідження апробовані на 6 наукових конференціях, серед яких 5 міжнародних (Київ, Білосток) та 1 всеукраїнська. Тематика конференцій охоплює проблеми теоретичної та прикладної лінгвістики, перекладознавства, філософії мови та сучасних тенденцій у стилістиці, що підтверджує широку апробацію результатів у професійному середовищі.

Основні теоретичні положення та практичні досягнення дисертації відображено у 12 наукових публікаціях, із яких 4 – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; і 8 публікацій, в яких додатково розкрито результати дисертації. Загальний обсяг публікацій – 6,1 друк. арк. Це свідчить про достатню повноту викладення матеріалів дисертації у наукових працях та їх належну апробацію як у національному, так і міжнародному науковому контексті.

Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Структура дисертації є логічною та повною, відповідає вимогам до наукових досліджень. Кожен розділ послідовно розкриває поставлені завдання, а додатки забезпечують прозорість і репрезентативність емпіричної бази.

У вступі обґрунтовано вибір теми, актуальність проблематики, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи, новизну та практичну значущість, а також подано інформацію про апробацію результатів.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження поезики Е. А. По» систематизує існуючі підходи до вивчення творчості автора, визначає поняття «поетика» у різних наукових парадигмах та пропонує комплексну методику аналізу на основі інтеграції лінгвостилістики та емпіричної стилістики.

Другий розділ «Лінгвостилістичний аспект поезики Е. А. По» висвітлює закономірності організації поезії та прози автора на графологічному, лексичному і синтаксичному рівнях, виявляє системність взаємодії засобів і прийомів, що формують його ідіолект та ідіостиль.

Третій розділ «Наративна перспектива у поезиці Е. А. По» аналізує універсальні риси ідіонаративу, готичні елементи та феномен ненадійного наратора, пропонує критерії визначення наративності у поезії та поетичності у прозі, а також розглядає конвергенцію прийомів художнього та мовного висунення.

Четвертий розділ «Реакція читача на ключові риси поезики Е. А. По» містить результати емпіричного дослідження, спрямованого на аналіз читацької реакції на поетичні та прозові тексти автора, зокрема рівень емоційної чутливості до компонентів його поезики.

У загальних висновках підсумовано теоретичні та практичні результати, окреслено перспективи подальших досліджень у межах лінгвостилістики, наратології, емпіричної стилістики та психопоетики.

Додатки містять широкий спектр матеріалів: список публікацій і апробацій, фрагменти особистих листів Е. А. По, узагальнені результати аналізу поезії та прози автора, оригінальні й згенеровані ШІ тексти для емпіричного дослідження, анкети для опитувань, копії рукописів, глосарій ключових термінів тощо. Це свідчить про ретельність і повноту дослідження.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

У дисертації та наукових публікаціях Марущак Н.А. відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації:

1) На сторінці 45 дисертантка зазначає: «Додатково, емоційна нестабільність героя маркується використанням модальних дієслів...». Виникає запитання: чи використання будь-яких модальних дієслів маркує емоційну нестабільність героя, чи всі вони є маркерами ненадійності?

2) На сторінці 77 зазначено: «Отже, завданням цього розділу є визначення лінгвостилістичних особливостей поезики Е. А. По шляхом виявлення таких характерних рис його ідіолекту, як висунення на графічному, лексичному рівнях та граматичні особливості [...] У нашому дослідженні ідіолекту Е. А. По вивчаємо мовний та мовленнєвий матеріал, розглядаючи індивідуально-авторські преференції у підборі та вживанні певних лексичних і граматичних одиниць у його ПТ і ПрТ на різних рівнях, зокрема графологічному, лексичному та граматичному». Виникає два питання: чи йдеться про графічний чи все ж про графологічний рівень? Як у роботі визначається граматична одиниця і що таке граматичний рівень? Які одиниці використовуються на графологічному рівні?

3) На сторінці 88 авторка стверджує: «Е. А. По привертає увагу читача до тексту такими проявами граматичної та графологічної девіацій, як неконвенційні тире та речення, виділенні курсивом...». Чи переосмислена у

роботі граматична девіація? Чи можна уточнити її робоче визначення, адже згідно теоретичної частини (с. 60): «У межах граматичної девіації розрізняються порушення мовних правил на морфологічному та синтаксичному рівнях». Раніше, на сторінці 59, зазначалося, що: «Графологічна девіація проявляється у відхиленнях від ustalених норм письмової форми і графічного оформлення тексту, а саме у відмові від використання великих літер і пунктуації у ситуаціях, коли це передбачають правила, або навпаки, надмірному їхньому вжитку». Таким чином, чи неконвенційне тире та курсив є проявами граматичної і графологічної девіації, чи лише графологічної?

4) На сторінці 119: «Провідними ознаками лексичного паралелізму є повторення мовних одиниць тексту в межах одного речення чи строфи, що посилює емоційність та підкреслює психологізм поезії чи прози автора. Фонологічний паралелізм у текстах Е. А. По зумовлюється особливою фонетичною організацією текстів за рахунок алітерації, консонансу та асонансу. Серед домінантних звуків у поезії та прозі автора виокремлено такі: [m], [l], [n], [r], [d], [o], [e], [i]. Синтаксичний паралелізм характеризується наявністю рефрену та риторичних запитань у поезії та прозі автора та унікальних схем структури речення чи фрази, які є повторюваними в межах одного ПТ або фрагменту ПрТ». Чи повтор цих звуків є типовим для більшості поетичних та прозових творів Е. А. По (80 прозових та 72 поетичних текстів), чи лише для розглянутих прикладів? Чи вірно, що було проаналізовано унікальні структури речення чи фраз окремих ПТ або фрагментів ПрТ, але типових для більшості не виявлено?

5) На сторінці 126: «Так, на фонологічному рівні автор застосовує алітерацію, повторюючи звук [l] на початку слів (But we loved with a love that was more than love»), асонанс («It was many and many a year ago»)...». Чи не є це прикладом лексичного паралелізму, тобто повтору лексем (адже, якщо ні, тоді має сенс стверджувати, що повторюється і звук [v])?

Поставлені запитання та зауваження мають уточнювальний характер і спрямовані на деталізацію окремих положень дисертації. Вони жодним чином не применшують наукову та практичну цінність дослідження, яке виконане на високому рівні.

Загальний висновок.

Рецензована дисертація Ніки Андріївни Марущак має наукову новизну і практичну значущість. Зміст повністю відображає основні положення дисертації. Сама дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стил ь викладу матеріалу науковий, логічний, виважений та зрозумілий. Дисертація читається легко і викликає зацікавленість у досліджуваній проблематиці.

Дисертація повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами), затвердженого Міністерством юстиції України 03 лютого 2017 за № 155/30023 та п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022, а її авторка – Марущак Ніка Андріївна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри германської філології

Факультету романо-германської філології

Київського столичного університету

імені Бориса Грінченка

Юлія ТОРГОВЕЦЬ